

(המשך מעמוד 17)

מחרש — הן מבחינה מוראלית (אחד הביטויים החרשים ששלטו בתשמ"ה היה "ראש קטן"), הן מבחינה פיסית.

המיוזן לנינובג

בסוף תשמ"ה ריאיון עיתון אמריקאי יורד מירא, ושאול אותו לסיבות החלטתו. האיש, בן־קבוץ, שם בראש הרשימה את ההתיישבות מן המדינה בגלל התגברות הפאשיזם בכל שיטתיהם בה.

הארם שסימל תופעה זו — **מאיר כהנא** — יכול היה נקל להיות אישה־שנה של תשמ"ה, זו השנה השנייה ברציפות. כי כהנא והכנהים הטילו את צילם על כל השנה כולה.

לא היה שמץ של ספק בכך שהגזענות במדינה גוברת בתמורה. החיכוכים בין יהודים וערבים במדינה גדלו מדי שבוע, והגיעו לשיאם במאורעות כמו הפוגרום בעפולה, כאשר אספסוף מקומי ומייובא ערך ליניץ בערבים מזדמנים, אחרי שנודע כי שני מורים מקומיים נרצחו — כנראה על רקע פלילי גיגיל — על־ידי ערבים.

צעירים שרואינו בשקיקה ככלי־התיקשורת הביעו דיעות גזעניות מחרידות, שיכלו לבוא מפי חברי ההיטלריונגנד של שנות ה'30. אלא שאו נאמרו על היהודים, ועתה נאמרו על הערבים. כמעט כל העיתונים, ובראשם שלושת הצהרונים, שפכו בחריצות שמן על המדורה, בתיקוה שזה יעזור להם למכור עותקים. מערכת־החינוך עמדה מול תופעה זו חסרת־אונים — אחרי שבמשך 37 שנים יצרה את האווירה שהצמיחה אותה.

היו השנה שבועות שבהם היה נדמה שכל אירוע, ככל מקום ובכל מקום, מגלה תהומות נסתרות של גזענות פרועה. היה ברור כי כהנא עצמו לא יצר את התופעה, אלא רק רכב עליה בכישרון רמגוגי רב.

כל הגופים האחרים של הימין הקיצוני, שניסו להמתיק את הגלולה הגזענית כמעטה של צביעות והתחסרות — נוסח התחייה וגוש־אמונים — פיגרו במירוץ. כאשר נכנסו חסידי כהנא לקר אליציה המקומית של קריית־ארבע, וכאשר עברו מתנחלים רבים למחנהו של כהנא, נדלק אור אדום גם במיפגות הימין.

ראשי הימין הקיצוני הועמדו לפני דילמה: להתחרות עם כהנא על־ידי השמעת המסר הגזעני הגלוי, כמוהו, או להסתייג ממנו. כמשך כל השנה פירפרו **רפאל איתן**, **צאולה בהן**, יובל נאמן ודומיהם על קרני הדילמה הזאת, וכמוהם גם אנשים כמו אריאל שרון, וראשי האגף הקיצוני של חרות. רבים מהם, כמו **מזאיר כהן־אבידוב**, שוב לא נבדלו מכהנא במאומה, ואחרים, כמו **עוזי לנדאו ומיכאל איתן**, נבדלו אך בקושי.

פירפורים אלה לא עזרו. עם כהנא אי־אפשר להתחרות אלא בהשמעת התורה הנאצית היהודית בפה מלא ובלא טי־טוש — גירוש כל הערבים מן הארץ, עריכת שפטים בערבים בכל הודי מנות, הנהגת חוקי־נינובג, הפלת המישטר הדמוקרטי, הנהגת דיקטטורה לאומנית־דתית. מי שלא היה מוכן לכך, הפך במהירות **PASSE**. אחרי שהאספסוף ליקק דם וטעם את טעמו, לא היה מוכן להסתפק בשום נוהל מהול. גאולה כהן ואריאל שרון היו, לגבי המון־הליניץ של עפולה, דמויות מן העבר.

בגידת השמאל

כאשר נערך הפוגרום בעפולה, לא היתה במקום אף קבוצה אחת של אורחים שנישעתו לעצור את האספסוף. עפולה שוכנת בטבור של חבל המושפע בקיבוצים, ובניגה קיבוצי השור מרהציער. אף אחד מהם לא הגייס כדי לבלום את המאורעות, שהתרחשו במרחק של כמה קילומטרים, ואשר הרדיו הודיע עליהם מדי שעה. בעוד שהגזענים מכל רחבי הצפון נהרו לעפולה, ואנשי כהנא באו לשם בהמוניהם, לא היתה שום התגייסות נגדית. זאת היתה אחת התופעות הבולטות ביותר של תשמ"ה — ההעדרות הכוללת של הציבור האנטי־גזעני בשטח. לא היתה בארץ אף תנועה המונית אחת, שיכלה למלא משימה זו.

לא זו בלבד שלא קמה תנועה כזאת, מול פני הסכנה הגלוייה שהכל דיברו עליה, אלא שגם השמאל המסורתי היה נתון במצב של התפרקות, רפיון, התפטרות והסתגרות.

מכאיה ביותר היתה ירידתה מן הבימה של תנועת שלום עכשיו. יתכן כי ירידה זו החלה ודוקא ברגע המפואר ביותר שלה: כאשר כינסה 400 אלף איש אחרי טבח צברה ושאתילא בראשית תשמ"ג. כדי לרכוש הצלחה זו החליטה קבוצת הפעילים של התנועה — שלא נבחרה מעולם על־ידי המוני אוהדיה — לעשות שקץ בנפש. ולא חשבה תנועה יד הנהגת מיפגת־העבודה — אותה הנהגה שהצביעה בער מילחמת־הלבנון — וגירשה מן הבימה את מי שהתנגדו למילחמה מהרגע הראשון.

כמו הרוקטור פאוסט, שמכר את נישמתו לשטן תמורת הנאות העולם הזה, נפלה תנועת שלום עכשיו קורבן לעיסקה זו. היא הפכה תלויה במערך, ולע יכלה עוד לפעול אלא כאשר זה התאים לחשבונות המיפגתיים שלה.

במשך כל תשמ"ה לא עשתה שלום עכשיו אף פעולה גדולה ומשמעותית אחת, אלא התפקה כמסירת קומוניקאטים לעיתונים ובכמה פעולות ספוראיות ועיוות.

שתי תנועות־אופוזיציה שמאליות — מפ"ם ור"ץ — שיחקו את כל המישחקים הפוליטיים הקטנים, כאילו נמצאו בתקופה של רגיעה חסרת־אגות. הם דיברו על איחוד ביניהם אך היה ברור כי ר"ץ חוששת מפני המימסד הוותיק והשבע של מפ"ם, שאין לו עוד אגרות של בחורים, ואילו מפ"ם חששה מפני המנהיגים האגוצנטריים של ר"ץ, רודפי־הפירסומה, שיציבות הצלחתם עדיין לא הוכחה. מפ"ם מנהיגים מפ"ם של שמחו לקרוא ש"מנהיגים בלי מיפגה (ר"ץ) מחפשים מיפגה בלי מנהיגים (מפ"ם)."

איש בכך המחנה הזה לא היה יכול לזכות בתואר אישה־שנה. כי המחנה כולו עסק רק בהנפקת קומוניקאטים לכלי־התיקשורת, ונזכחותו ברחוב היתה אפסית.

אמן הואנר הזה היה יוסי שרירי, אלוף הפירסומה העצמית.

שהגיע לשליטה כימעט כילעדית בחלק ניכר של כלי־התיקשורת. היה זה הישג אישי המעורר התפעלות, ללא תקדים. שריר עשה בטלוויזיה, כרדיו ובעתונות כבתוך שלו אך לא היה בדישג זה כדי לבנות כוח פוליטי ממשי.

שריר פרש כסוף תשמ"ד ממיפגת־העבודה והצטרף לר"ץ. הכרית לא היתה קלה, מכיוון שגם מנהיגת ר"ץ, **שולמית אלזני**, שראתה בר"ץ את יצירת כפיח וכבושה הבלעדית, מקרישה את עיקר מירצה לכלי־התיקשורת, כשהדגש הוא על אישיותה שלה. השלישי בחבילה היה **רן בהן**, שחלקו במילחמת־הלבנון כמפציץ ביירות גרם בשעתו לפילוג שלי. הרביעי בחבורה היה **מרדכי בריאון**, שפגישותיו עם אנשי אש"ף עוררו את זעם חבריו. הם הסמו אותו.

ר"ץ שמרה בתשמ"ה על אחרותה, למרות כל הזעזועים, שכללו גם התקפילב שבו לקתה שולמית אלזני. הניגודים בין מנהיגיה לא פרצו החוצה. המיפגה פעלה יפה. אך במחנה־השלום הרחב יותר היווה ר"ץ גורם הרסני. אי־אפשר היה לחלום על שיתוף־פעולה ארבע הסיעות של האופוזיציה השמאלית בכנסת — מפ"ם, ר"ץ, הרשימה המתקדמת ורק"ח. דהיפך, סיעות אלה הצביעו באופן עייקבי זו נגד זו, בניגוד גמור לסיעות הימין. מפ"ם ור"ץ התייגו בזעם מכל מעש עם רק"ח, ואף עם הרשימה המתקדמת. גם שתיים

ברוח הקולנוע המודרני. הוא היה גיבור ברמות אנטר־גיבור. האיש האקדמי גבדה־הקומה (1.80 מ'), המתון מטיבעו, שהתמנה לתפקידו על־ידי ממשלת־הליכוד, והמשרת תחת שר שהוא נץ קיצוני בעל נטיות אנטר־דמוקרטיות, התעלה השנה לשיאים של אומץ־לב אורחי, שהם נדירים מאוד בישראל.

כימעט בכל פרשה חשובה בלטה התערבותו של זמיר. הוא הוכיח שוב כי התפקיד יוצר את האדם. הוא גם הוכיח שוב כי חשיבות תפקידו של היועץ המישפטי במישטר הישראלי עולה ככל שהממשלה משותקת יותר ומתפקדת פחות. מישוהו היה מוכרח להכריע והתפקיד נפל על היועץ המישפטי, בעל כורחו, כאשר במדינה שולטת ממשלת־אחדות משותקת.

היה זה זמיר שניהל את המערכה המישפטית נגד כהנא. זמיר הודיע שהסכם הקואליציה עם אנשי כהנא בקריית־ארבע, שאסר העסקת ערבים בקרייה, הוא בלתי־חוקי. הוא תמך בהסרת חסינותו של כהנא, והתנגד, אם כי רק כרמו — להסרת חסינותו של מיעארי. הוא היה הכוח שעמד מאחורי הניהול התקיף של התביעה נגד אנשי הטרור היהודי. הוא סירב רשמית לעכב את הליכים נגדם, ואסר הפגנה שנועדה להזדהות עימם פומבית. בסוף השנה הורה לערער על קולת־העונש של אחרים מהם. זמיר הוא שקבע שהענישה הפומבית של מישלחת התנועה

אי של שפיות: נשיאה־המדינה חיים הרצוג מרחף בחוף טאבה השנוי־במחלוקת

המתקדמת לשלום עם **יאסר ערפאת** היתה חזוקית, מכיוון שנועדה למטרה לגיטימית (קידום סיכויי השלום). הוא תבע לסלק את חבריה־כנסת הימניים, שהתבצרו בבית בקסבה של חברון. הוא דרש להעמיד לדין את תתי־אלוף **יצחק מרדכי**, שהשתתף בתשמ"ד בהכאת־למוות של שני צעירים ערביים, שחטפו אוטובוס. החלטה זו סוכלה על־ידי התובע הצבאי, בהעמדתו את מרדכי לדין לפני קצין יחיד, חבר־ליחידה, שטיהר אותו כמצופה אחרי בירור קצוצר.

גם בעניינים מסוג אחר היה זמיר תקיף בדעתו. השנה אסר על הממשלה לחלק תקציבים למוסדות דתיים, אלא על פי קריטריונים אינדיקטיביים. אם תתבצע החלטה זו, היא תשים במידה רבה קץ לשימוש בכספים אלה ככתש־לומי־שוחד קואליציוני. זמיר החליט להעמיד לדין קצין־מישטרה בכיר (**אברהם תורגמן**), שנחשד בעדות־שקר נגד קצין אחר (**אסף חפז**). הוא תבע להסיר את החסינות מח"כ שנחשד בעבירה פלילית (**שלמה עמר** מסיעתו של עזר וייצמן), אך עמד חסרי־אונים כאשר הכנסת ביותר את עצמה וסירבה להיענות לבקשה.

כל המעשים האלה, ורבים כמותם, הפכו את זמיר מוקד קבוע להתקפות הימין הלאומני והגזעני — התקפות שהיו אחד מסימני־ההיכר של תשמ"ה.

זמיר יכול היה למלא את תפקידו מפני שלא נמצא בממשלה המשותקת רוב להדחתו, ומפני שהוא שירת מערכת מישפטית שבראשה עמד בית־המישפט העליון, שגם הוא עמד איתן מול הגלים העכורים של הגזענות. בהנהגת **מזאיר שמוגר** התייצב בית־המישפט, בצורה מודעת ורשמית, להגנת הדמוקרטיה. חוסן דומה הראה גם האיש, המסמל את המימסד בתוקף תפקידו — נשיאה־המדינה **חיים הרצוג**. ממישכן נשיא־ישראל הקרין רוח של הגינות, שפיות וסובלנות, שהיה בה ערך חינוכי חשוב במאבק הפנימי על נפשה של ישראל.

איש השנה תשמ"ה

אך האיש שהיה מופקד על הישרדות המימסד מול פני האויב — ראש־הממשלה, **שימעון פרס**.

במשך יותר משנות־דור חתר שימעון פרס לתפקיד זה. הגורג הביא אותו אל המקום המיוחל בשעה קריטית לעצם קיון הדמוקרטיה הישראלית. לטובה או לרעה — הוא היה אישה־שנה תשמ"ד.

זמיר: האנטי־גיבור

בהעדר התגייסות אמיתית של כוחות השלום והקירמה להגנה על הדמוקרטיה, נפל תפקיד זה, מאונס, על המישפט.

אחד המועמדים הסבירים ביותר לתואר אישה־שנה היה **יצחק זמיר**, היועץ המישפטי לממשלה.